

Лечение на раните: препоръки на експерта

Й. Петер

Болница Бюлах, Швейцария

WOUND MANAGEMENT: EXPERT RECOMMENDATIONS

Y. Peter

Hospital Bülah, Switzerland

Раздел 1. Общи положения: статус и поведение

Правилната оценка на раната се извършва винаги след почистването на раната!

Пог внимание се вземат следните фактори:

1. Фактори от страна на пациента

- Възраст
- Диагноза (важно е да се знае, тъй като терапията е ориентирана към отстраняване на причината!)
- Причините за язвите (разязвяванията) трябва задължително да се изяснят – свързани с венозни/артериални смущения, смесени или груги
- Придружаващи заболявания
- Общо състояние (напр. наднормено тегло)
- Мобилност
- Психично състояние
- Вид и състояние на околната кожа
- Приемани медикаменти
- Готовност за сътрудничество

2. Оценка на отстранената (стара) превръзка

- Пропускливост/непропускливост
- Вид (избор) на превръзката
- Достатъчна абсорбираща способност
- Мирис на ексудата

- Цвят и консистенция на ексудата
- Обща реакция на околната тъкан на раната

3. Почистване на раната и гебридмънт

Според стадия на раната и общото състояние на пациента раната бива адекватно почистена и гебридирана. В болница Бюлах се предприемат следните видове гебридмънт:

- **Механичен гебридмънт:** Механичен/хирургичен гебридмънт се извършва на първо място от лекар (или опитен медицински специалист). Рана в грануляционната фаза не се почиства механично, а само чрез попиване с тупфер.
- **Автолитичен гебридмънт:** Влажно заздравяване на раната с модерни превръзки.
- **Промивки:** Промиването със стерилен разтвор е разрешено, раневите джобове или фистули се промиват с тънък катетър или подходяща сонда с разтвор с температура 37°C.
- **Измиване (с гуш или вана):** Не се препоръчва (поради опасност от странична контаминация).
- **Мокра/суха фаза:** Мокра/суха фаза се предприема за да се почисти и охладят раната, както и за намаляване на отока и възпалението; също така и за подсушаване на мацерирани ръбове на раната.

Подходът се състои в следното:

– Мокра фаза: 3–4 трислойни, стерилни марлени компреси, напоени със затоплен стерилен разтвор (минималната температура да е стайна, но по-добре би било стерилния разтвор – NaCl 0,9%, Ringer или евентуално, антисептик, да е с телесна температура) се поставят върху раната. Покриват се със сухи компреси и се фиксират с марлен бинт, с цел създаване на по-добър контакт с повърхността на раната. Времето на въздействие е 10–15 минути (при налична мацерация – 5 минути).

– Суха фаза: 3–4 трислойни сухи, стерилни марлени компреси се поставят върху раната и се оставят за 10–15 минути, за да подействат (при мацерация околна тъкан може сухата фаза да се удължи до 6 часа, но дъното на раната трябва да се съхрани влажно). Ако се ползва антисептик трябва задължително да се спази препоръчаното експозиционно време!

4. Класификация на раната:

- според международната класификация на раната (цветна схема за оценка на състоянието на раната по Westerhof et al);
- според степента на ексудация – мокра, влажна, суха;
- според микробиологичната оценка – контаминирана, колонизирана, критично колонизирана, инфектирана.

Оценката на раната е особено важна, защото от това зависи начина на почистване, обработката и избора на превръзка. Степените също се отбелязват в протокола за раната (В Приложение 1 са показани 2-те части на примерен протокол).

5. Описание на раната

- Големина
- Образуване на сжобове
- Дълбочина
- Фистули

- Мирис
- Стагий на гекубитуса (Приложение 1 – в 1-ва част на протокола са описани 4-те стагия на гекубитус по EPUAP)

6. Ръбове на раната и околна тъкан

- Интактна
- Възпалена/затоплена/зачервена
- Мацерирани (размекната вследствие на повече влажност)
- Хематозна
- Лющеща се
- С образуване на мехури
- Омазолен, задебелява

7. Болка в областта на раната

- Спорадичните болки се отбелязват в рапорта (скала 0–10);

Наличието и интензитетът на болката при обслужване на пациента в Швейцария се вземат под внимание, особено когато става въпрос за хронични или хронифицирани рани. В болнични условия те се измерват с приетата „скала за болката“, изразяваща се в това, че самият пациент субективно определя в скала от 1 до 10 (като с 1 се означава липсваща болка, а с 10 – нетърпима болка) каква е болката при определена манипулация. За различните степени на болка, след предварително обсъждане с лекар, се предприемат различни мероприятия за овладяването и: приложение на локален анестетик, смяна на метода на превръзка, 30 мин преди превръзката приемане на перорален аналгетик и т.н.

- Постоянните или силни болки се отбелязват в „протокол за болката“.

8. Документация

- Писмена – вътрешни протоколи на раната (според приетите форми на сестринска документация в съответната болница).
- Снимки (в началото, при промяна, заключителна).

Раздел 2. Съвременни превръзки за рани

Вид превръзки	Индикации	Указания	Превързочни материали и продукти в болницата
1. Пенести превръзки			
Allevyn non adhesive (Smith&Nephew)	Средно до силно ексудирани рани или при застрашена (от мацерация) околна тъкан	-	Allevyn non adhesive (полу-ретанова пяна)
Allevyn adhesive Thierisch	Място на вземане на кожна присадка	За хемостатичен ефект – използва се Alginat (Algisite M), покрива се с Allevyn	Allevyn adhesive 12,5x 22,5
2. Хидроколоиди			
Varihesive (Convatec)			
Comfeel (Coloplast)	Оклузивна превръзка	Хидроколоидните превръзки са познати и са доказали ефективността си (някои от тях като Convatec и Coloplast се използват и у нас)	Хидроколоид (Varihesive, Wound mate, Comfeel)
Wound mate (Debritec)	Контраиндикации – не са подходящи за инфектирани рани!		
3. Хидро-фазерни превръзки (хидрофазер)			
Aquacel	Силно ексудирани рани Контраиндикации – сухи рани!	Добра защита на ръбовете на раната, тъй като абсорбцията на ексудата е вертикална	Aquacel
4. Марлени мазеви превръзки/ марлени силиконови превръзки			
Jelonet (Smith&Nephew)	Повърхностни, средно до силно ексудирани рани – за предотвратяване на залепването по повърхността на раната на части от превръзката	Незалепващи – употребяват се напр. при превръзки на външни фиксатори в ортопедията Обработка на раната при нужда с Рингер или NaCl 0,9% Да не се използват двойни превръзки, защото се нарушава доброто оттичане на ексудата!	Jelonet (марля напоена с парафин – съответно, марля на слоеве)
Mepitel	За защита на мускулите, костите или сухожилията при VAC-терапия		

Вид превръзки	Индикации	Указания	Превързочни материали и продукти в болницата
5. Алгинатни превръзки (алгинати)			
Algisite M (Smith&Nephew)	<ul style="list-style-type: none"> – Силно ексудирани и инфектирани рани – Средно влажни рани – Инфектирани рани – Кървящи рани 	<p>Да се ползва в комбинация с Хигрогел</p> <p>Да се ползва в комбинация с антисептик (Lavasept/Oktenisept). Желира се при съприкосновение с ексудата</p> <p>Ако пациента получава болки по време на желирането, алгината трябва да се навлажнява преди апликацията му върху раната!</p> <p>Кръвоспиращо свойство</p> <p>Алгината не трябва да прехвърля ръбовете на раната (опасност от мацерация)!</p>	<p>Algisite M (от кафяви водорасли)</p> <p>Познат е и като превръзка и като тампонага</p>
6. Хигрогел			
Varihesive Gel (Convatec)	Сухи и влажни рани	<p>Въздейства като автолитичен дебридмънт върху раната</p> <p>Има високо съдържание на вода; намалява чувството на сърпане чрез овлажняването и охлаждането</p>	Varihesive Gel (Convatec)
7. Превръзки със съдържание на сребро (сребърни превръзки)			
Acticoat (Smith&Nephew)	Инфектирани или застрашени от инфекция рани	<p>Сребърни нанокристали са разпрегелени по превръзката;</p> <p>Превръзката да се изреже според големината на раната – възможни са раздразнения;</p> <p>Синята страна е върху раната;</p> <p>Нуждае се от влага, за да може да се освободи среброто – ако раната е суха превръзката се намокря с Aqua destillata;</p>	Acticoat (5x5 cm)
Actisorb (Johnson&Johnson)	Преди всичко за карциномни рани	<p>Съдържа сребро и въглен, поради което елиминира неприятната миризма;</p> <p>Да не се разрязва!</p>	Actisorb
8. Фолио (Превръзки от фолио)			
OpSiteFlexifix (Smith&Nephew)	<p>За фиксация, като вторична превръзка, за профилактика на декубитуса – претриване, и декубитус 1-ва степен;</p> <p>Контраиндикации – инфектирани рани</p>	<p>Нестерилното фолио с марля или Aquasel е подходящо да се прилага също и при повърхностни рани (охлузвания, изгаряния)</p>	OpSiteFlexifix

Раздел 3. Смяна на превръзката и грижи за раната

Инфектирани рани

Погхог		Указания	Превързочни материали и продукти в болницата
Почистване на раната	Почистването се извършва със стерилен материал (стерилни тупфери, тампони не се разрешават!) Раната се почиства механично с Ostenisept	Почистване чрез мокра и суха фаза Времето на въздействие е 5 мин.	От гледна точка на необходимото време на въздействие се използва Ostenisept
Локална терапия	Използване на алгинат След консултация с експерт по раните – използване на превръзка със сребро		Alginat (Algisite M) Превръзка със сребро (Acticoat)
Превръзка	Algisite M Превръзка със сребро Вторична превръзка над Acticoat и Algisite M (напр. марлени компреси)	Без оклузивна превръзка	Alginat (Algisite M) Превръзка със сребро (Acticoat)
Фиксиране на превръзката	Левкопласт Mefix При алергични пациенти – копринен пластир		Добре поносими от кожата пластири Копринени пластири

Рани с фибринозни налени

Погхог		Указания	Превързочни материали и продукти в болницата
Почистване на раната	Почистването се извършва със стерилен материал (стерилни тупфери, тампони не се разрешават!) Раната се почиства механично с NaCl 0,9% или Ringer	Локално третиране на болката: Emla под OpSite-фолио за 60 мин. или компреси напоени с Rapidocain за 5-10 мин. върху раната Мокра и суха фаза Колкото е възможно повече гебриране	
Локална терапия	Хидрогел	Когато раната не е достатъчно влажна	Hydrogel (Varihesive gel)
Превръзка Вариант 1	Алгинат и компреси (за индикациите виж Раздел 2.)	Ежедневна смяна на превръзката	Alginat (Algisite M) Пенеста превръзка (Allevyn)
Вариант 2 (след консултация с експерта по раната)	Пенеста превръзка (за индикациите виж Раздел 2.) Хидроколоид (за индикациите виж Раздел 2.)	Смяна на превръзката по показания (2–5 пъти дневно)	Хидроколоидна превръзка (Varihesive, Comfeel, Wound mate)
Фиксиране на превръзката	Левкопласт Еластични памучни бинтове Самозалепващи се бандажи OpSite (Flefix) Mefix При алергични пациенти – копринен пластир		Левкопласт Еластични памучни бинтове Sofix OpSite Mefix Копринени пластири

Черна суха некроза (мумификация)

Подход		Указания	Превързочни материали и продукти в болницата
Почистване на раната	Не се почиства	Раната се оставя суха Изключение: Суха некроза при сакрален декубитус – хирургичен дебридмънт! След дебридмънта раната се намира в стадий на почистване и се третира като такава	
Превръзка (без дебридиране)	Сухи марлени компреси и подпълване с вата		
Фиксиране на превръзката (без дебридиране)	Бинтове от вата – поставят се като омокотяващ и попълващ материал		Бинтове от вата(Artiflex)

Черна влажна некроза (гангрена)

Подход		Указания	Превързочни материали и продукти в болницата
Почистване на раната	Почистването се извършва със стерилен материал (стерилни тупфери, тампони не се разрешават)! Раната се почиства механично с NaCl 0,9% или Ringer	Влажната некроза се дебридира хирургично След дебридирането раната се намира в стадий на почистване и се обработва като такава	
Превръзка Вариант 1	След дебридманта: Алгинат или Хидроколоид (за индикациите виж Раздел 2.)	При малко ексудат да се използва само Varihesive extra (по-тънък); Ако раната е в чист стадий, смяната на превръзката се извършва при нужда.	Хидроколоид (Wound mate, Varihesive, Comfeel) Alginate (Algisite M)
Вариант 2 (след консултация с експерта по раната)	Пенеста превръзка (за индикациите виж Раздел 2.)	Ако раната е инфектирана, виж схемата за инфектираните рани	Пенеста превръзка (Allevyn)
Фиксиране на превръзката за вариант 2	Левкопласт Фолио (върху краищата на пенестата превръзка) Бинт Мефикс При алергични пациенти – копринен пластир	Добре поносими от кожата пластири	Левкопласт Фолио (OpSite Flexifix) Копринени пластири

Гранулиращи рани

Подход		Указания	Превързочни материали и продукти в болницата
Почистване на раната	Почистването се извършва със стерилен материал (стерилни тупфери, тампони не се разрешават)! с NaCl 0,9% или Ringer	Внимателно се полива с тупфера, без механично почистване.	
Превръзка Вариант 1	Хидроколоид (индикация е по-леко ексудиреща рана)	Смяна на превръзката – само при нужда, напр. когато тя е мокра от поетата секрция; Раната трябва да се остави колкото е възможно по-дълго затворена (максимум 7 дни).	Хидроколоид (Varihesive, Wound mate, Comfeel)
Вариант 2 (след консултация с експерта по раната)	Пенеста превръзка (индикация е средно до силно ексудиреща рана)		Пенеста превръзка (Allevyn)
Фиксиране на превръзката за вариант 2	Левкопласт Фолио (върху краищата на пенестата превръзка) Бинт Мефикс При алергични пациенти – копринен пластир	Добре поносими от кожата пластири	Левкопласт Фолио (OpSite Flexifix) Копринени пластири

Раздел 4. Указания за някои специфични превръзки и антисептиката

Външен фиксатор	Почистване с Рингер, почистване с тампон с Кодан (дезинфектант). Входното място се превързва с марлена мазево превръзка
Карциномни рани	При силно мирисещи карциномни рани (след уговорка с лекар) за борба с миризмата от раната стрити таблетки Флажил (метронидазол) се смесват с хидрогел и се аплицират върху раната.
Мястото на вземане на кожна присадка	Превръзка от алгинат / фолио Превръзка с Allevyn adhesive 12,5x 22,5 за 7 дни
Изгаряния	Превръзки със сребро
Хипергрануляция	Лечението е чрез по-добра абсорбция на ексудата и лека компресия, без Оклузивни превръзки! (Алтернатива е лечението с пръчици/стик сребърен нитрат)
Защита на ръбовете на раната	Цинков крем Алтернатива е тънката хидроколоидна превръзка или фолио
Lavasept	Начало на въздействието едновременно след 10–15 мин, поради което за лечението на раните в болницата да се предпочитат Okenisept! Продължителност на съхранението: 24 часа след отваряне на опаковката с антисептичния разтвор – за промивка на раната
Okenisept	Начало на въздействието след 1 минута Продължителност на съхранението – да се спазва обявената годност.

